

КАЛКИ ОТ ФРЕНСКИ В БЪЛГАРСКАТА ФРАЗЕОЛОГИЯ

Гл. ас. д-р Яна Сивилова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Резюме. Статията проследява продължителното влияние на френския език върху формирането на българската фразеология. Очертани са отделните периоди, през които въздействието на френския език върху български е особено интензивно. Коментирани са хипотези на отделни учени за калкирането на френски фраземи в български и в международен план. Разгледани са идиоми, конвенционални метафори и метонимии, калкирани глаголни перифрази и друг тип колокации. Тъй като френското влияние е както книжно, така и устно, в български от Възраждането до днес се употребяват и жаргонни и просторечиви изрази, формирани по френски модел.

Чрез сравнително изследване на един възрожденски превод е направен опит да се очертае спецификата на заемането в областта на фразеологията през годините преди Освобождението.

Ключови думи: калки от френски; фразеология; етимология; езикова интерференция; езиков контакт

Френският език оказва значително влияние при формирането на българския книжовен език, тъй като той е водещият западноевропейски език в Османската империя през XIX в. (Pernishka & Krumova-Tsvetkova 2013, 169). Както посочва И. Петканов, неговата роля в България започва да нараства още през първите десетилетия на XIX в. (Petkanov 1981, 159). Под френско влияние се изгражда и руският литературен език, който, от своя страна, по-късно оказва силно въздействие върху български. Френски лексеми и изрази, дори и синтактични модели се заемат у нас не само директно, но и през руски, както и с посредничеството на останалите балкански езици (гръцки, румънски, сръбски и турски) (Pernishka & Krumova-Tsvetkova 2013, 169). Навлизането на френския език става както чрез многобройните речникови елементи, така и посредством буквални или нагодени преводи на фразеологизми, някои стилистични особености, изрази и изречения, нагласени по френски маниер (Petkanov 1981, 159).

Известно е, че България е една от страните, където още през първата половина на XIX в. френската култура пуска дълбоки корени във всички сфери на духовния и материалния живот (Stankov 1990, 520).

Френският е връзката на българите с Европа (Vesselinov 2015, 3). Възрожденците го възприемат като език на дипломатията. Както отбелязва Оджаков: „Френският език е сега начело в Европа и почти в целия свят. Нашите младежи, къту сами себе си познаха, че е нужно изучаването на тойзи общодипломатически език, та затова се впуснаха по възможността си да му станат притежатели“ (Lekov 1992, 241). А Чорапчиев и Марков допълват: „Француският язък, който днес вече е приял общо влияние в цяла Европа и ся почита като един най-политичен язык, същото почти влияние полегка-лека почна да ся ражда и по нашите страни“ (Lekov 1992, 242).

На френски българската колония в Цариград комуникира с представители на Франция, Англия, Австрия и дори с високопоставени турски служители. Български възрожденци печатат и изпращат на френски език дописки до чужди вестници, за да привлекат вниманието към националния въпрос и към борбата за независима църква (Vankov 1965, 175). Не липсват и критики за безогледното заимстване и неподходящия превод на редица изрази (Vesselinov 2015, XXVII)¹.

На територията на България френският е бил изучаван като задължителен западен език в гръцките и турски средни училища, а по-късно (но още преди Освобождението, от 1865 г. става задължителен) и в българските класни училища (Vankov 1965, 174). Според Генчев, въпреки че малък брой българи са завършили образованието си във Франция (тъй като не са предоставяни стипендии), българите, преминавали през начално, средно и висше образование във френски учебни заведения на територията на Османската империя от 30-те до 70-те години на XIX в., съставляват значителен процент от възрожденската интелигенция (Genchev 1991, 396).

Още през Възраждането у нас се превеждат някои френски литературни творби. В най-ранния период при изучаването на френски език в България се използва основно съчинението на Ф. Фенелон *Приключенията на Телемах*, по-късно и неговите *Басни*, както и максимите на Жан-Мари Льопренс дьо Бомон, които са предназначени за момичета (Vesselinov 2003, 366). Учениците четат, превеждат и правят граматически разбор на отделни откъси, а после заучават наизуст оригиналния текст и неговия превод. Този метод е опит за съчетаване на езиковото с нравственото възпитание (Vesselinov 2003, 365).

Постепенно френският език измества гръцкия от сферата на търговията. На най-ранния етап основно езикът се разпространява чрез билингвите – те използват френска лексика, която се усвоява и от останалите българи (Vankov 1965, 170–177).

Френското влияние все още е водещо в началото на XX в.², но започва да намалява след Втората световна война (Stankov 1990, 521), значително се ограничава през 60-те години, но до края на двадесетото столетие остава сил-

но поради водещата роля на Франция в определени сфери на езиковия снобизъм (Vesselinov 2015, XXXVII).

Въпреки че липсват диахронни изследвания, проследяващи заемаването на френска фразеология, можем да предположим, че за изразите важат същите закономерности, които наблюдаваме при заемаването на отделни френски думи (Vankov 1965, 197). Фраземите попълват липсата в изразните средства, необходими при представяне на по-сложни и абстрактни съдържания. Вероятно те също се заемат многократно по различни пътища, налагат се и остават в езика само ако съответстват на определени условия.

С голяма доза увереност можем да предположим, че от френски в български са навлезли: *faire des façons* – правя фасони (Robert 1984), *faire la grimace* – правя гримаси (XVII в.), *le revers de la médaille* (1640 г.) – обратната страна на медала, *morte-saison* (1384 г.) – мъртъв сезон, *idée fixe* (1842 г.) – идея фикс, *donner la carte blanche* (1451 г.) – давам карт бланш (Rey & Chantreau 1997), които имат характер на полукалки.

Вероятно от френски са заети и фраземите: *point de départ* – отправна точка, *jouer un rôle* – играя роля, *au premier plan* – на преден план, *mettre l'accent sur* – поставям акцент (ударението) върху, *entrer dans la peau de* – влизам в кожата на някого, *entrer en scène* – излизам на сцената, *avoir une dent contre quelqu'un* – имам зъб на някого, *jeter une ombre* – хвърлям сянка, *entre ses dents* – през зъби, *lire en diagonale* – чета по диагонал, *être sur les épines* – седя на тръни, *claquer la porte au nez de quelqu'un* – хлопвам вратата под носа на някого, *changer de disque* – сменям плочата (Rey & Chantreau 1997).

Под френско влияние, най-вероятно през руски се оформят голям брой глаголни перифрази: фр. *prendre des mesures*; рус. приематъ меры; бълг. вземам мерки;

фр. *prendre part*; рус. приематъ участие; бълг. вземам участие;

фр. *jeter sur le pavé*; рус. выбросить на улицу; бълг. изхвърлям на улицата;

фр. *faire de la gymnastique*; рус. делать зарядку; бълг. правя гимнастика;

фр. *tenir sa parole*; рус. держать слово; бълг. удържа на думата си – за руските заемки виж (Soloduhov 1977, 54).

Някои от обратите навлизат непреведени: *à la guere comme à la guerre, par excellence, le bon ton, comme il faut, c'est la vie, bonne chance, tête-à-tête, vis-à-vis, en gros, cherchez la femme* и дори се транслитерират.

В издадения през 1978 г. *Речник на чуждите думи* авторите А. Милев, Б. Николов, Й. Братков посочват фрази, които се употребяват широко в световната художествена и научна литература в оригинал. Част от тях са калкирани и вече не се срещат на френски език, но са включени в българската фразеологична система в превод. Тук попадат *с отворени обятия* – *à bras ouverts*, *на всяка цена* – *à tout prix*, *между нас (казано)* – *entre nous*, *честна дума* – *parole d'honneur* – виж (Milev et al. 1978) за оригиналните френски изрази.

Френският е играл важна роля при формиране на международната фразеология. Френски фрази се срещат във всички европейски езици. Френски произход имат устойчивите словосъчетания *à vol d'oiseau* – от птичи поглед, *pour les beaux yeux de qn* – заради красивите му очи (Rey & Chantreau 1997), *tirer les marrons du feu*³⁾ – вадя кестените от огъня, *l'âne de Buridan* – Буридановото магаре (Robert 1984).

Според В. Мокиенко от френски в европейските езици навлизат калките: *mettre des bâtons dans les roues* – слагам прът в колелата ‘вредя преднамерено’, *feu sacré* – искра божия ‘талант, дарба’, *présence d'esprit* – присъствие на духа (Mokienko 2011, 50 – 51).

Според Д. Веселинов от френски у нас проникват калките: *давам обяснения* – *donner des explications*, *давам тон* – *donner le ton*, *вън от себе си* – *hors de soi*, *имам шанс* – *avoir la chance*, *искам да кажа* – *je veux dire*, *по принцип* – *en principe*, *по дипломатическа линия* – *par voie diplomatique*, *убивам време* – *tuer le temps*, *удрям спирачки* – от номиналната фраза *coup de freins* буквално ‘удар на спирачките’ (Vesselinov 2015, XXXII).

Още през Възраждането под френско влияние се изгражда обществено-политическата фразеология. К. Попов посочва като френски заемки в езика на П.Р. Славейков: *задни мисли* (днес по-често в единствено число: *arrière-pensée*), *поддържат обвинението* – *soutenir l'accusation*, *политически мъже* – *hommes politiques*, *нямат монопол* – *ils n'ont pas le monopole*, *свобода на словото* – *liberté d'expression* (Popov 1983, 87 – 88).

Както френските думи, така и фраземите, заети от френски, се оказват изключително устойчиви. Едва през последните години глаголните перифрази се изтласкват от книжовната реч, където възникват различни контаминации – напр. *поемам обещание* и пр.

Силното влияние на френския език в началото на XX в. в България и в международен план постепенно намалява през втората половина на века, а след разширяването на Европейския съюз през 2007 г. към Източна Европа френският вече не е водещ език в комуникацията на европейските институции.

Смята се, че изразът *apporter des oranges* – нося портокали, т.е. посещавам някого в затвора, има френски произход. Според френските фразеолози през 1892 г. по обвинение на сенатора Рене Берже, който бил застъпник за чистотата на нравите и страстен противник на порнографията, четири момичета били изправени пред съда за нарушаване на обществен ред. Те преминали почти голи по улиците на Париж по време на празничното дефиле на Школата по изкуствата. Сред тях била Мари-Флорентин Роже, по-известна като Сара Браун. Докато очаквали присъдата, поетът Раул Поншон съчинил епиграма:

„O! Sarah Brown! Si l'on t'emprisonne, pauvre ange,
(О, Сара Баун, ако те затворят, беден ангел)
Le dimanche, j'irai t'apporter des oranges.“

(В неделя ще идвам да ти нося портокали) (Planelles 2018, 775).

Френската литература допринася за разпространението на още два изрази, които са част от международната фразеология. Фразата *пушечно месо* – *chair à canon*, *правя мили очи* (*faire les yeux doux à qn*, фиксиран още през XV в.) (Rey & Chantreaus 1997). Според Вайсбергс известно авторство имат и фразите: *place au/sous le soleil* (Pascal 1670, 336 – 337) – място под слънцето, *tour d'ivoire* – кула от слонова кост (Sainte-Beuve 1838, 124), *l'art pour l'art* (Cousin 1845, 799) – изкуство заради самото изкуство (Veisbergs 2012, 128).

Поради големия брой българи, обучавани във Франция и знаещи френски език през целия XIX в. и първата половина на XX в., можем да предположим и френско влияние при формирането на изразите *говняна тояга* – *baton de merde*, и *дърпам дявола за опашката* – *tirer le diable par la queue*⁴.

Несъмнено френски произход има и изразът *chapeau bas* – шапки долу (*шапка ти свалям, свалям ти шапка*). Тук връзката с първоизточника се пази в една от формите на фразата: *шапо*.

За целите на това изследване бе направено сравнение между текста на оригинала *Le diable boiteux* (1707) от А.Р. Лъосаж и превода на Атанас Шопов, издаден през 1875 г. под заглавие *Хромия дявол*. Спрях се върху това произведение, тъй като се смята, че то е директно преведено от френски. Друго голямо предимство са лекият сюжет и големият брой устойчиви словосъчетания.

Книгата описва приключенията на Леандро Цамбуло. Творбата се състои от вставни истории с различна дължина и литературни качества. Тя е водевилна и при публикуването ѝ у нас анонимен критик отбелязва, че смята книгата за „второстепенна“ и ненужна (Aretov 1999, 57). Трябва да обърнем внимание обаче, че преводът е направен от едва деветнадесетгодишния А. Шопов, когото очаква интересна кариера на дипломат и изследовател.

За езиковите качества на превода Ванков отбелязва, че тук рядко има директни заемки от френски. По-често се касае за презаемане (Vankov 1965, 182). С други думи, използваните лексеми вече са утвърдени в български. Те не навлизат пряко от френския оригинал, а се употребяват, тъй като са придобили известна популярност в други съчинения и в печата.

Прави впечатление, че големият брой фраземи в превода липсват в текста на Лъосаж, чийто език е по-изчистен и по-пестелив. Там, където в оригинала авторът действително си служи с устойчиви словосъчетания, те най-често са предадени с аналогични български изрази, в отделни случаи подбрани особено сполучливо.

Ясно проличава обаче калкирането при свързващите елементи, които осигуряват кохерентността на текста:

En un mot (в прев. с една дума), *de temps en temps* (в прев. от време на време), *de son côté* (в прев. от своя страна), *d'un autre côté* (в прев. от друга страна), *pour la dernière fois* (в прев. за последен път), *en même temps* (в прев. в същото време), *si je vous répétais mot pour mot* (в прев. ако повтарях дума по дума), *avant que j'entre dans ce détail* (в прев. преди да влезем в подробно разяснение).

Спокойно можем да приемем, че те се утвърждават у нас още преди Освобождението в резултат от преводната дейност и разбира се, при силното френско влияние, което се осъществява чрез образованието, публицистиката, както и чрез посредничеството на руски и останалите балкански литератури.

Важна роля за изграждането на българския книжовен език има и калкирането при колокациите: *отплащам се за услугата* (в оригинала: *je ne puis trop payer le service* – в превода: не ще мога да се **отплатя за заслугата**); *следвам съветите на няк.* (*je ne devais pas suivre vos conseils* – аз не трябваше да **следвам вашите съвети**); *печеля уважението* (*vous qui avez déjà gagné mon estime* – вий който **спечелихте уважението ми**); *нямам намерение* (*Il n'avait pas dessein* – той **нямаше намерение**); *проливам/пролея кръв* (*vous me verrez chercher à répandre son sang* – вий утре ще ма видите че ще да търса случай да му **пролея кръвта**); *справедлив гняв* (*juste colère* – **справедлив гняв**); *имам сяпо доверие* (*l'un avait une confiance aveugle* – **имаше сяпо доверие**).

Буквални преводи откриваме при изразите: *на крак* (в оригинала: *Tout le monde est encore sur pied* dans cette grande maison à gauche – в превода: **Всичкия свят е йоще на крак** в тази къща на ляво); *оставям на мира* (*N'espérez pas que je vous laisse en repos* – Ни мислете че ще **ви оставя на мира**); *на нечие място* (*Un autre en sa* – на негово място); *върти ми се в главата* (*qu'il roule dans sa tête* quelque grand projet – че **в главата му са въртят** много значителни мисли⁵⁾). Възможно е под френско влияние да са формирани и *хвърлям око* (*Jetez les yeux* – хвърлете погледа си), *държа на думата си* (*je vous somme de me tenir parole* – искам да устоите на думата си); *оставям добро име* (*lui a laissé un beau nom* – **който ѝ е оставил едно добро име**), въпреки че първите два изрази при А. Шопов са неточни калки, а последният е свързан с архаични представи и вероятно има много широко разпространение.

Оригиналът ни дава основание да предположим, че френски произход имат и други изрази, които преводачът е пропуснал, но в съвременната си форма отразяват точно френския словоред и лексикален състав.

Вземам страна (*au parti qu'il avait à prendre* букв. ‘страната, която трябва да вземе’

Идвам на себе си (*Il rentra en lui-même* – букв. ‘се върна в себе си’):

В българския текст липсват цели пасажии от оригинала (съдържащи фраземи, които днес се употребяват у нас).

Макар и по-рядко, вместо френските фрази А. Шопов използва елементи от фолклорната поетика. Неговият стремеж да се доближи до народното творчество, личи в специфичните еднокоренни повторения – тук включвам характерните редуPLICATIONИ и етимологични фигури, както и някои предметни метафори, които придават специфичен колорит на българския текст: **peu à peu** (полека-полека), **je ne sentais pas l'horreur de ma destinée** (аз са не сецах никак за честта, с която

ни е орисала орисницата), **la raison était troublée par l'amour** (защото бях заслепен от сляпа любов) и още много др.⁶⁾

На места преводът силно се отдалечава от френския текст. Възможно е при предаването на оригинала на Лъосаж А. Шопов да се е консултирал с руски образци. Употребата на специфична лексика ме кара да предположа, че той е използвал именно руски вариант, който е повлиял при оформянето на съдържанието на български. Една кратка справка ни уверява, че преди 1875 г. има три публикувани превода на *Хромия дявол* на руски език. Например днешното *извинете за израза* (в оригинала: *Pardonnez, s'il vous plaît, le terme*) е преведено „прося извинение за това си изражение“, където *прося* и *изражение* са явни русизми. Ето още няколко примера: *Nous ne savons que le passé et le présent* – ний нямами понятие освен от миналото и от настоящето. Ср. *не иметь никакого понятия* (Koshelev & Leonidova 1974); *l'autre a voulu laisser agir la nature*, буквално ‘искаше да остави природата да действа’, в превода: „другия беше са изоставил съвсем на произвола“; (*бросать, кидать*) *на произвол судьбы* (Koshelev & Leonidova 1974), а също *c'est un jeune castillan qui file l'amour parfait* (питае в гърдите си една превъзходна любов).

Текстът на Шопов е изключително интересен документ от гледна точка на историята на превода в България. На места той плътно следва френския текст, но често се отдалечава от него и предлага необичайни решения. Очевидно е, че по времето, по което работи преводачът, започва процес на формиране на българската фразеологична система и върху предаването на оригиналния текст оказват влияние не само фолклорната поетика и френският текст, но и навлизащите и разпространяващите се в български чрез пресата и други преводи, модни изрази.

След този кратък преглед, с който е направен опит да се постави началото на изследването на диахронните процеси при заемаването на френска фразеология, можем да направим кратко обобщение.

Влиянието на френската фразеология при формирането на българския книжовен език е изключително мащабно. Френски изрази се заемат през продължителен период от време пряко или чрез посредничеството на други езици. Тъй като се числят към един от най-старите фразеологични пластове, дори когато са полукалки, френските фраземи не се разпознават като заети, понеже те се утвърждават в български още в периода на формиране на книжовния език. Въпреки важното значение на френските колокации в книжните стилове друга част от изразите имат жаргонен характер. Макар и фиксирани още през Възраждането, те не са изгубили своята актуалност.

БЕЛЕЖКИ

1. Така официозът в. Турция иронизира редакторите на в. Съветник, които допускат използването на израза на сухо (фр. *être à sec* ‘без пари’, широко разпространен днес в жаргона у нас): „да не излезват владиците на сухо, ами на мокро ли да излезат“ (вж. Веселинов, 2015: XXVII – VIII).

2. Така например известният историк Симеон Радев пише своята книга *La Macedoine et la renaissance bulgare au XIXe siècle*, 1918 г. на френски език, тъй като се надява тя да бъде четена от европейската дипломация. Съчинението е преведено на български много по-късно (от дъщерята на Л. Милетич – Олга). Преводът следва плътно френския оригинал и предава историческите събития в минало свършено време, което стъписва съвременния читател (вж. Ласкова, 2019).
3. Вадя кестените от огъня книж. ‘извършвам опасна и рискована работа, която ще ползва друг’. Изразът е регистриран за първи път на френски език през 1640 г. *tirer les marrons du feu avec la patte du chat* ‘вадя кестените от огъня с котешка лапа’, но се смята, че дължи своята популярност на баснята от Ж. дьо Лафонтен „Маймуна и котка“. Сюжетът разказва за маймуната Бертран, която с лапите на котката Ратон вади кестените от огъня, за да може да похапне от тях, като избегне горящите въглени (La Fontaine 1852, 479).
4. При последния обаче има семантична разлика, тъй като на френски изразът означава изпаднал съм в крайна бедност, а у нас се използва в смисъл на предизвиквам съдбата, обикн. с лоши думи. Възможно е последното значение да е формирано под влияние на други изрази (например дърпа го Късьо ‘ще му се да направи зло’. Изразът дърпам дявола за опашката не е фиксиран у Геров, което е аргумент за по-късното му утвърждаване в езика.
5. С известно разминаване по оста деятел/получател на действието, тъй като букв. на френски изразът озн. ‘той въртеше в главата си някакъв голям проект’.
6. Тук няма да се спирам на непоследователностите в текста, въпреки че в него не липсват грешки. Така например *exploits d'Achille* ‘подвизите на Ахила’ е изписано „подвигите на Атила“.

ЛИТЕРАТУРА

- АНГЕЛОВА, А., ВЕСЕЛИНОВ, Д., 2015. Дълговечният спор за езика „кат“ или „етаж“ В: *Речник на френските думи в Българския език*, т. 1, А – В. София: Св. Климент Охридски.
- АРЕТОВ, Н., 1999. От философа към класика и популярния автор: Българският образ на френските романисти от XVIII век. *Библиотека*, 51 – 59.
- ВАНКОВ, Л., 1965. Ранните заемки от френски език в български (исторически увод). *Годишник на Софийския университет, Филологически факултет*, т. LIX, 2, 169 – 205.
- ВЕСЕЛИНОВ, Д., 2003. *История на обучението по френски език в България през Възраждането*. София: Св. Климент Охридски.
- ВЕСЕЛИНОВ, Д., 2015. Теоретични основи. В: *Речник на френските думи в Българския език*, т. 1 (А – В). София: Св. Климент Охридски.
- ГЕНЧЕВ, Н. 1991. Българска възрожденска интелигенция. София: Св. Климент Охридски.

- COUSIN, V., 1845. De beau et de l'art. *Revue des Deux Mondes*. 11, 773 – 811.
- КОШЕЛЕВ, А., ЛЕОНИДОВА, М., 1974. *Българско-руски фразеологичен речник*. София: Наука и изкуство.
- ЛАСКОВА, Л., 2019. Наративни стратегии в „Македония и Българското възраждане“ на Симеон Радев (с. 226 – 240). В: *Димитров, Л. (ред.). България – Македония – Словения: Межкултурни диалози в XXI век*. София: Национално издателство за образование и наука „Аз-буки“.
- LA FONTAINE, J. 1852 (2018). *Fables*. Paris: Garnier Frères.
- ЛЕКОВ, Д., 1992. *Родолюбивий и благоразумний народе българский: Възрожденски предговори*. Кн. 1. София: Св. Климент Охридски.
- ЛЪОСАЖ, А. Р., 1876. *Хромия дявол*. Цариград: Печатница на О. Кавафиан (превод: А. Шопов).
- МИЛЕВ., А., НИКОЛОВ., Б., БРАТКОВ., Й., 1978. *Речник на чуждите думи в българския език*. София: Наука и изкуство.
- МОКИЕНКО, В., 2011. *Калькирование в славянской фразеологии. В: Изследвания в чест на Сийка Спасова-Михайлова*. София: Издателство на БАН, 37 – 57.
- PASCAL, B. 1670. *Pensées de Monsieur Pascal sur la religion et sur quelques autres sujets*. Paris: Guillaume Desprez.
- ПЕРНИШКА, Е., КРУМОВА-ЦВЕТКОВА, Л., (ред.), 2013. *Българска лексикология и фразеология, 1*. София: Издателство на ИБЕ „Л. Андрейчин“.
- ПЕТКАНОВ, И., 1981. Българо-романските езикови връзки. *Съпоставително езикознание*. 198 (3 – 5), 153 – 160.
- PLANELLES, G., 2018. *Les 1001 expressions préférées des Français*. Paris: Les Éditions de l'Opportun.
- ПОПОВ, К., 1983. *Езикът на Петко Славеиков – лексика и фразеология*. София: Народна просвета.
- REY, A., CHANTREAU, S., 1997. *Dictionnaire des expressions et locutions*. Paris: Dictionnaires le Robert.
- ROBERT, P., 1984. *Le Petit Robert*. T.1 – 2, Paris: Le Robert.
- SAINTE-BEUVE, Ch-A., 1838. *Pensées d'août: poésies*. Bruxelles: E. Laurent.
- СОЛОДУХО, Э., 1977. *Вопросы сопоставительного изучения заимствованной фразеологии*. Казань: Казанский университет.
- СТАНКОВ, В., 1990. За характера на френското лексикално влияние върху българския език. *Български език*. (6), 520 – 523.

REFERENCES

- ANGELOVA, A., VESELINOV, D., 2015. Dalgovechniyat spor za ezika „kat“ ili „etazh“ V: *Rechnik na frenskite dumi v Balgarskia ezik*. 1, A – V. Sofia: Sv. Kliment Ohridski.

- ARETOV, N., 1999. Ot filozofa kam klasika i populyarniya avtor: Balgarskiyat obraz na frenskite romanisti ot XVIII vek. *Biblioteka*. 51 – 59.
- COUSIN, V., 1845. De beau et de l'art. *Revue des Deux Mondes*. 11, 773 – 811.
- GENCHEV, N., 1991. *Balgarska vazrozhdenska intelligentsiya*. Sofia: Sv. Kliment Ohridski.
- KOSHELEV, A., LEONIDOVA, M., 1974. *Balgarsko-ruski frazeologichen rechnik*. Sofia: Nauka i izkustvo.
- LA FONTAINE, J. 1852 (2018). *Fables*. Paris: Garnier Frères.
- LASKOVA, L., 2019. Narativni strategii v „Makedoniya i Balgarskoto vazrazhdane“ na Simeon Radev (s. 226 – 240). V: *Dimitrov, L. (red.). Bulgariya – Makedoniya – Sloveniya: Mezhdukulturni dialozi v XXI vek*. Sofia: Az-buki.
- LEKOV, D., 1992. *Rodolyubiviy i blagorazumniy narode balgarskiy: Vazrozhdenski predgovori. Kn. I*. Sofia: Sv. Kliment Ohridski.
- LE SAGE, A.R., 1876. Le diable boiteux. T. I. Paris: Alphonse Lemerre. <https://www.gutenberg.org/files/35019/35019-h/35019-h.htm> [Release Date: January 20, 2011, EBook #35019]. [Bulgarian translation A. Shopov. Hromiya dyavol. Tsarigrad: Pechatnitsa na O. Kavafian, 1975]
- MILEV., A., NIKOLOV., B., BRATKOV., Y., 1978. *Rechnik na chuzhdite dumi v balgarskiya ezik*. Sofia: Nauka i izkustvo.
- MOKIENKO, V., 2011. Kal'kirovanie v slavyanskoy frazeologii. V: *Izsledvaniya v chest na Siyka Spasova-Mihaylova*. Sofia: Izdatelstvo na BAN. 37 – 57.
- PASCAL, B. 1670. *Pensées de Monsieur Pascal sur la religion et sur quelques autres sujets*. Paris: Guillaume Desprez.
- PERNISHKA, E., KRUMOVA-TSVETKOVA, L., (red.), 2013. *Balgarska leksikologiya i frazeologiya. T. I*. Sofia: Izdatelstvo na IBE „L. Andreychin“.
- PLANELLES, G., 2018. *Les 1001 expressions préférées des Français*. Paris: Les Éditions de l'Opportun.
- PETKANOV, I., 1981. Balgaro-romanskite ezikovi vrazki. *Sapostavitelno ezikoznanie*. 198 (3 – 5), 153 – 160.
- POPOV, K., 1983. *Ezikat na Petko Slaveykov – leksika i frazeologiya*. Sofia: Narodna prosveta.
- REY, A., CHANTREAU, S., 1997. *Dictionnaire des expressions et locutionc*. Paris: Dictionnaires le Robert.
- ROBERT. P., 1984. *Le Petit Robert*. T.1 – 2, Paris: Le Robert.
- SOLODUHO, E., 1977. *Voprosy sopostavitelnogo izucheniya zaimstvovannoy frazeologii*. Kazany: Kazanskiy universitet.

- SAINTE-BEUVE, Ch-A., 1838. *Pensées d'août: poésies*. Bruxelles: E. Laurent.
- STANKOV, V., 1990. Za haraktera na frenskoto leksikalno vliyanie varhu balgarskiya ezik. *Balgarski ezik*. (6), 520 – 523.
- VANKOV, L., 1965. Rannite zaemki ot frenski ezik v balgarski (istoricheski uvod). *Godishnik na Sofiyskia universitet, Filologicheski fakultet, t. LIX*, 2. 169 – 205.
- VEISBERGS., A., 2012. *Borrowed Phraseology in Latvian*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds.
- VESELINOV, D., 2003. *Istoriya na obuchenieto po frenski ezik v Balgariya prez Vazrazhdaneto*. Sofia: Sv. Kliment Ohridski.
- VESELINOV, D., 2015. Teoretichni osnovi. V: *Rechnik na frenskite dumi v Balgarskiya ezik, t. 1 (A – V)*. Sofia: Sv. Kliment Ohridski.

CALQUES FROM FRENCH IN BULGARIAN PHRASEOLOGY

Abstract. The paper traces the long-term influence of the French language on the formation of Bulgarian phraseology. Distinct periods during which the French influence on Bulgarian is especially strong are analyzed. Hypotheses of individual scholars about the calquing of French phrasemes both in Bulgarian and internationally are commented on. Idioms, conventional metaphors and metonymies, loan translations of verb paraphrases, and other types of collocations are discussed. Since the French influence is both literary and oral in Bulgarian from the National Revival Period to the present day, both slang and colloquial expressions based on the French model are used.

Through a comparative study of a translation done during the Revival, an attempt is made to outline the specifics of borrowing in the field of phraseology in the years before the Liberation.

Keywords: calques from French; phraseology; etymology; language interference; language contact.

✉ **Dr. Yana Sivilova, Assist. Prof.**

Web of Science ResearcherID: ADB-4596-2022

Sofia University

15, Tsar Osvoboditel Blvd.

1504 Sofia, Bulgaria

E-mail: yana_sivilova@slav.uni-sofia.bg